

Поліщук Є.А., к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
Коваленко О.С., аспірант
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
Свириденко О.О., аспірант Державного науково-дослідного
інституту інформатизації та моделювання економіки

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПОТЕНЦІАЛ ТАНДЕМУ «НАУКА-БІЗНЕС»¹

Виявлення проблем фінансування наукових досліджень та оцінка потенціалу моделі «наука-бізнес» здійснювалось шляхом опитування наукової спільноти через соціальні мережі (Facebook.com – спільнота Ukrainian Scientists Worldwide (понад 10000 учасників), особисті контакти.

В опитуванні взяли участь респонденти таких вікових категорій: особи від 18 до 22 років – 3.8%, від 23 до 27 років – 9%, від 28 до 35 років – 28.2%, від 36 до 45 років - 30.8%, старше 45 років – 28.2%. Серед опитуваних майже половина становили представники державних вищих навчальних закладів, значно менше було з приватних - всього 5.2%. Респонденти з науково-дослідних інститутів становили 33.8%, наукових установ – 9.1%. У опитуванні взяли участь переважно представники вищих навчальних закладів Київщини (50%). Значно менше взяло участь зі Львова (8,2%), Харкова (6,8%), Сум (5,5%), Тернополя (4,1%), Чернівців (2,7%), Житомира, Вінниці, Кривого Рогу, Івано-Франківська, Запоріжжя, Чернігова (по 1,4%). Брали участь також представники зі США та Фінляндії (по 1.4%).

В опитуванні взяли участь науковці усіх галузей науки А) нові технології транспортування, перетворення та зберігання енергії; впровадження енергоефективних, ресурсозберезувальних технологій; освоєння альтернативних джерел енергії; безпечна, чиста й ефективна енергетика, Б) нові технології розвитку: транспортної системи, у тому числі розумний, зелений та інтегрований транспорт; ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування; озброєння та військової техніки; дослідження з найбільш важливих проблем ядерної фізики, радіофізики та астрономії, В) нові технології виробництва матеріалів, їх оброблення, з'єднання, контролю якості; матеріалознавство; наноматеріали та нанотехнології, Г) нові технології екологічно чистого виробництва та будівництва, охорони навколишнього природного середовища, видобутку та переробки корисних копалин; хімічні процеси та речовини в екології; раціональне природокористування, Д) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; органічне виробництво і продовольча безпека, Е) економічні перетворення; демографічні зміни та благополуччя суспільства, Є) актуальні проблеми педагогіки, психології та соціології; інтеграція до європейського науково-освітнього простору; соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців з місць військових конфліктів, сімей поранених і загиблих; підтримка обдарованої молоді та формування у дітей сучасного світогляду, моральної і громадянської позиції, Ж) правові, філософські, історичні та політологічні аспекти державотворення; захист свободи і національної безпеки України та її громадян на шляху євроінтеграції, З) актуальні проблеми українознавства, літературознавства, мистецтвознавства, мовознавства та соціальні комунікації, Й) розробка й впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, фармацевтики, профілактики та лікування захворювань; біотехнології, К) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки.

60% з опитуваних отримували кошти на фінансування наукових досліджень з фонду Державного бюджету України. У 30% випадків фінансування здійснювалось тією установою, де здійснювалися наукові дослідження. Близько 18% респондентів отримували кошти на реалізацію наукових досліджень з інших фондів (зокрема, міжнародних). Зовсім мало (майже 5.5%) вказали, що джерелом фінансування наукових досліджень стали кошти інвестиційних фондів корпоративних структур. Не користуються популярністю кошти банків на реалізацію наукових досліджень.

Серед проблем, які виникали із використанням отриманих коштів респонденти вбачають в наступному: бюрократичного характеру (36.2%), наявна складна та непрозора схема розподілу коштів (18.8%), тиск з боку керівництва щодо складу учасників проекту (4.3%). Майже 19% вказало, що проблем

¹ Дослідження здійснено в рамках завдань проекту «Нова парадигма фінансово-кредитного забезпечення інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу» (номер державної реєстрації 0116U007401)

із розподілом коштів на рівні організації не виникало. Разом з тим 11% респондентів вирішило залучати кошти у дослідження проекту не через їхню організацію.

Варто зауважити, що під час розробки та реалізації наукових проектів учасники в переважній більшості не залучали сторонніх організацій (майже 87% опитуваних).

Разом з тим, респонденти відмічають необхідність в допомозі таких сторонніх організацій як консалтингові (23.3%), юридичні (11%), експертні (27%), юридичні(8%) компанії. Більше 42% респондентів не вбачають необхідності в послугах перелічених компаній.

3-поміж опитуваних більшість виявила бажання залучати кошти фондів Європейського Союзу (81%) та Державного бюджету України (52%), США (майже 40%).

Майже 46% опитуваних зазначили, що інформація про можливі джерела фінансування існує, але вона не концентрована, тому доводиться витратити багато ресурсів на її пошук, переклад з іноземної мови; 22% вважають, що інформації цілком достатньо для визначення потенційно можливих джерел фінансування; майже 28% респондентів зазначили, що інформація хоч і наявна, але вона надходить надто пізно, щоб підготувати заявку.

37% респондентів зазначили, що готові покривати витрати на послуги сторонніх організацій у розмірі 5-10% від вартості проекту. Майже 28% респондентів готові покривати витрати на зазначені послуги у розмірі від 1 до 5% від вартості проекту. І лише 9% готові нести витрати до 20 % від вартості проекту. Це свідчить про те, що переважна більшість респондентів не знає механізму формування витрат по науковим проектам.

Близько 57% опитуваних зазначили, що результати досліджень, на які були виділені кошти різних фондів не були метою комерціалізації. При чому 28% респондентів зазначили, що результати так і не були комерціалізовані. Лише 1.4% зазначили, що було розпочато серійне виробництво; 5.8% вказали, що надали одноразово послугу (як результат науково-дослідних досліджень); продовжують надавати послуги 4.3% опитуваних.

Результати опитування вказують на те, що в ході комерціалізації досліджень респонденти відчували такі проблеми: майже 40% вказали на відсутність внутрішнього попиту на результати досліджень; 15.7% вказали на проблеми із пошуком споживачів товарів та послуг; 25.5% відзначили нестачу ресурсів у просуванні результатів досліджень на ринок; 20% визнали нестачу знань та досвіду у просуванні результатів досліджень на зовнішній ринок. Жоден з респондентів не визнали проблемою жорстку конкуренцію з боку приватного сектору.

Серед факторів демотивації наукової діяльності опитувані назвали наступне: недостатність інформації про наявні джерела фінансування наукових проектів (35.5%), Б) бюрократична тяганина на етапі подання проекту до розгляду (67%), В) бюрократична тяганина на етапі звітування по проекту (44.7%), Г) надмірне податкове навантаження (32%), Д) відсутність команди для виконання проекту (17%), Е) недостатність знань у щодо здійснення керівництва проектами (26%), Є) недостатній рівень знань англійської або іншої іноземної мови (22%), Ж) відсутність внутрішніх стимулів до наукової діяльності (22%), З) недостатній рівень креативності команди (6.6%).

Переважна більшість респондентів висловила думку, що додаткове фінансування науки лише сприятиме її розвитку.

Разом з тим, знайшлися й ті, які вважають, що науковий потенціал занадто низький і вирішення проблеми фінансування ситуацію не врятує.

Серед додаткових проблем виділяють наступне: відсталість української економіки; несприйняття інновацій; виділення грантів "своїм" частково з метою відмити кошти, науковий та комерційний результат є вторинним; необхідність фінансування й теоретичної науки, бо без неї практична зійде нанівець; низький рівень фінансування наукових проектів, що викликає безліч інших проблем (друк, стажування, інформаційний обмін, патентування результатів досліджень і т.д.), заскорузлість і висока бюрократичність установ, академій, міністерств в Україні; відсутність масової підтримки наукових проектів на рівні держави; відсутність адміністративної самостійності прийняття рішень науковцем; відсутність фахівців, або інформації про них, які б мали досвід повного циклу наукового проекту, від пошуку фінансування, до комерціалізації; обмеження у розподілі коштів між статтями витрат на реалізацію проекту, обмеження можливостей придбання необхідних матеріалів та обладнання, економічна недоцільність працевлаштування за основним місцем роботи при неповній зайнятості. часто законодавчі норми, які прийняті на вищому рівні (Уряд, Міністерства) не узгоджуються із існуючими

розпорядженнями на рівні банків, казначейства, митниці. Тому є великі труднощі у правильному освоєнні коштів (використати строго за призначенням буває складно, тому деколи "на ходу" вносяться зміни в проект спільно з грантодавцями, навіть по кілька змін на рік, щоб відповідати змінам у нашому законодавстві).